

KrU
1985/86:5

Kulturutskottets betänkande 1985/86:5

om vissa kyrkliga frågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlas sju motioner om kyrkliga frågor. Dessa avser tilldelning av prästtjänster m. m., den andliga vården inom kriminalvården, vissa folkbokföringsregler samt förvaltningen av kyrklig jord och av vissa kyrkliga fonder.

Utskottet avstyrker motionerna. Som skäl härför hänvisar utskottet huvudsakligen till det pågående utredningsarbetet inom 1982 års kyrkokommitté.

Motionerna

I motion 1984/85:350 av Einar Larsson m. fl. (c) yrkas att riksdagen begär att regeringen gör en översyn av prästlönefonden i enlighet med motionen.

I motion 1984/85:1309 av Ulla-Britt Åbark m. fl. (s) yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om ett förslag om ändring av lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord så att hänsyn i skäligen omfattning tas till det rörliga friluftslivets intressen.

I motion 1984/85:1801 av Kerstin Anér (fp) framställs ett yrkande som innebär att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till sådan ändring i folkbokföringsreglerna att två eller flera pastorat inom kyrklig samfällighet skall kunna bilda ett kyrkobokföringsdistrikt.

I motion 1984/85:1802 av Gunhild Bolander (c) yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om oförändrat antal prästtjänster i Visby stift och om ökad prästutbildning.

I motion 1984/85:1806 av Elisabeth Fleetwood (m) yrkas att riksdagen antar de i betänkandet (SOU 1983:66) Svenska kyrkans fond presenterade lagförslagen.

I motion 1984/85:1829 av Börje Stensson (fp) och Jan-Erik Wikström (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär åtgärder som innebär att den andliga vården på fängelser organiseras med resurser motsvarande vad som nu finns på sjukvårdens område.

I motion 1984/85:2480 av Stig Josefson (c) yrkas att riksdagen uttalar att behovet av präster överstiger vad som medges enligt 1957 års av riksdagen

fastställda normer och att regeringen därför icke längre skall vara bunden därav vid inrättandet av prästtjänster.

KrU 1985/86:5

1982 års kyrkokommitté

I december 1982 beslutade regeringen tillsätta en kommitté för att utreda svenska kyrkans struktur på lokalplanet, m. m. (dir. 1982:95).

Den särskilda utredning om grunderna för den prästerliga tjänsteorganisationen i pastoraten (prästtjänstkommittén dir. 1982:21), som inlemts kort tid innan 1982 års kyrkokommitté tillsattes, inlemdes i den nya kommittén. Härigenom skapades möjlighet att behandla strukturfrågorna tillsammans med frågorna om den framtida tjänsteorganisationen i pastoraten.

1982 års kyrkokommitté fick också överta de frågor som återstod för kyrkofondsutredningen att behandla.

I anslutning härtill bör nämnas att kommittén i tilläggsdirektiv i mars 1984 (dir. 1984:11) fått i uppdrag att utarbeta förslag om hur det kompensationsbelopp skall användas som skall utgå till de kyrkliga kommunerna (genom kyrkofonden) för det inkomstbortfall som uppstår då den kommunala beskattningen av juridiska personer upphör fr. o. m. år 1985.

I slutet av år 1983 avgav 1982 års kyrkokommitté betänkandet (SOU 1983:55) Församlingen i framtiden. Betänkandet är ett diskussionsbetänkande. De centrala avsnitten i betänkandet finns i kapitel som innehåller en problemanalys som avser den nuvarande lokala strukturen (kap. 4) och alternativa modeller för framtiden (kap. 5).

Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena har publicerats i betänkandet (SOU 1984:75) Församlingarna om framtiden.

I början av år 1975 avgav kyrkokommittén lägesrapporten (SOU 1985:1) Församlingar i samverkan.

1985 års kyrkomöte har yttrat sig över rapporten. Därvid har kyrkomötet bifallit organisationsutskottets betänkande KO 1985:10 (kskr. 1985:34) i vilket utskottet i allt väsentligt ställt sig bakom förslagen i lägesrapporten.

1982 års kyrkokommitté avser att lägga fram sitt slutbetänkande i februari månad 1986.

Prästtjänster m. m.

Tilldelning och fördelning av prästtjänster

Gällande bestämmelser

Ett riksdagsbeslut från 1957 (prop. 1957:153, SU 1957:175, rskr. 1957:388) reglerar nuvarande ordning för tilldelning av prästtjänster i pastoraten. På grundval av det riksdagsbeslutet genomfördes också pastoratsregleringen 1962.

Kriterierna för tilldelningen av prästtjänster är tre, nämligen folkmängd, areal och tätortsgrad.

Pastoraten indelas i tre grupper med olika tätortsgrad:

F-ortspastorat, där tätortsbefolkningen uppgår till minst 90 %.

E-ortspastorat, där tätortsbefolkningen uppgår till mellan 70 och 90 %.

Landsbygdspastorat med övriga pastorat, dvs. med en tätortsbefolkning som understiger 70 %.

För varje pastoratsgrupp finns olika folkmängdstal som anger normerna för antalet prästtjänster. Då dessa folkmängdstal "väsentligen överstigits" inrättas en ny prästtjänst i pastoratet. Att ett gränsvärde "väsentligen överstigits" kan i praktiken betyda att det överstigits med ca 1/3. Men också andra faktorer kan ha tagits med i beräkningen när väl ett gränsvärde överstigits.

För F-ortspastorat räknar man med en präst på en befolkning mellan 2 000 och 5 000. En andra tjänst inrättas då denna senare siffra "väsentligen överstigits". Gränsen mellan två och tre präster går vid 10 000 och mellan tre och fyra vid 16 000.

För ett E-ortspastorat är motsvarande siffror (som dock skall "väsentligen överstigas" innan de medför en ny tjänst):

En präst mellan 2 000 och 3 500, två präster upp till 7 000, tre präster upp till 12 000 och fyra präster upp till 18 000.

För landsbygdspastoraten gäller en präst mellan 2 000 och 3 000, två präster upp till 6 000, tre präster upp till 9 500 och fyra präster upp till 13 500.

För komponenten areal är inte omfattningen lika preciserad. Samtliga beräkningar ovan gäller för "måttlig areal" vilket översatts till att betyda upp till 200 km² för en präst. För pastorat med flera präster räknas arealen upp i motsvarande grad, dock ej så att arealen multipliceras med antalet präster. Vid större arealer får justeringar ske i siffrorna för prästtjänstantalet.

Särskilda regler gäller för prästerliga tjänster vid sjukhusen. Huvudregeln innebär att om det finns minst 1 200 vårdplatser får en särskild komministertjänst inrättas.

Det totala antalet av regeringen inrättade prästtjänster var den 1 januari 1983 2 905. Härutöver har domkapitlet rätt att i viss utsträckning inrätta pastoratsadjunktstjänster. Med ett maximalt antal sådana tjänster — 14 % av nämnda antal — (se SOU 1985:1 s. 86) skulle antalet prästtjänster, som inrättats av regering och domkapitel, kunna bli 3 312 (2 905 + 407).

I följande tabell redovisas antalet prästerliga tjänster per stift, antalet vakanser med antalet tjänster utan redovisad vikarie inom ( ), antalet pastoratsadjunkter med tjl pastoratsadjunkter inom ( ) samt det faktiska antalet präster i dag (antalet tjänster — antalet vakanser + antalet pastoratsadjunkter inkl. tjl). Siffrorna avser situationen 1984-09-01.

Tabell B

KrU 1985/86:5

	Tjänster	Vakanta tjänster	Pastoratsadjunkter	Faktiska prästtjänster
Uppsala stift	240	19 (8)	44 (+5)	270
Linköpings stift	199	35 (27)	33 (+3)	200
Skara stift	204	23 (16)	12 (+2)	195
Strängnäs stift	173	16 (15)	13 (+1)	171
Västerås stift	206	26 (20)	12 (+5)	197
Växjö stift	253	30 (16)	25 (+6)	254
Lunds stift	387	34 (18)	58 (+12)	423
Göteborgs stift	344	11 (7)	23 (+1)	357
Karlstads stift	160	21 (14)	20 (+5)	164
Härnösands stift	188	46 (34)	12 (+2)	156
Luleå stift	219	34 (30)	22 (+5)	212
Visby stift	42,5	5 (4)	4 (+2)	43,5
Stockholms stift	289	16 (15)	66 (+8)	347

Det totala antalet "faktiska" prästtjänster blir sålunda 2 989. I denna siffra är inte medräknat antalet "övriga" präster, som uppgår till 364. Dessa arbetar i de centrala kyrkliga styrelserna, inom högskolan samt i vissa andra organ och sammanslutningar.

1982 års kyrkokommitté m. m.

I betänkandet (SOU 1983:55) Församlingen i framtiden skisserar 1982 års kyrkokommitté tre olika tjänstemodeller. Beträffande innehållet i dessa hänvisar utskottet till betänkandet (s. 107—110) och till den sammanfattning som lämnats av utskottet i KrU 1984/85:3 (s. 7).

I kommitténs lägesrapport (SOU 1985:1) Församlingar i samverkan anförs beträffande prästtjänsternas antal och fördelning i huvudsak följande:

Totala antalet prästtjänster

Enligt våra direktiv skall våra förslag hålla sig inom samma kostnadsramar som de nuvarande. För prästtjänsternas antal betyder detta, att vi inte kan föreslå ett utökat antal prästtjänster.

Till detta konstaterande vill vi dock foga några väsentliga synpunkter. I den debatt som följde på publicerandet av Församlingen i framtiden liksom i ett stort antal remissvar på diskussionsbetänkandet hävdades det, att antalet prästtjänster totalt sett borde höjas. Argumenten var, att det totala antalet inte höjts i takt med befolkningsökningen. Därtill kom att många landsbygdsförsamlingar menade sig förstå de stora tätorternas, framför allt Stockholms, behov av ytterligare prästtjänster. Men man ifrågasatte de an tydningar i Församlingen i framtiden som innebar, att en utökning i t. ex. Stockholm måste gå ut över landsbygdspastoraten. I stället borde det totala antalet prästtjänster utökas, varvid ökningen skulle läggas på tätorterna och storstäderna, i synnerhet Stockholm.

Vi menar, att det i dagsläget skulle vara mindre lämpligt att föreslå ett utökat antal prästtjänster (med prästtjänster menar vi tjänster inrättade av regering och domkapitel enligt gällande normer). Anledningen till detta är att prästbristen fortfarande är stor. Om vi föreslog att ytterligare något hundratal prästtjänster skulle inrättas, utan att det nuvarande antalet vakanta tjänster bringats till ett minimum, skulle detta innebära motsvarande utökning av antalet vakanta tjänster. Men fördelningen av de vakanta tjänsterna är inte jämn över stiftet. Ett litet antal stift uppbär en stor del av det totala antalet, varför det är rimligt att anta att samma stift också skulle bära

en huvuddel av en ökning av antalet vakanta tjänster. De stift som redan i dag har en svår situation skulle drabbas ytterligare. Expansionen i tätorter-na skulle leda till ökat antal vakanser i glesbygden.

För att undvika en alltför ojämn fördelning av de vakanta tjänsterna menar vi, att det totala antalet prästtjänster inte kan höjas förrän den nuvarande prästbristen i huvudsak är hävd. Svenska kyrkan som helhet har ett ansvar för att svenska kyrkans verksamhet finns över hela landet. Detta ansvar kräver någorlunda balans mellan antalet prästtjänster och antalet präster i tjänst.

Dessa överväganden hindrar inte att vi är mycket medvetna om att behovet av en utökning av det totala antalet prästtjänster är mycket stort. Prästtjänsternas antal har inte följt befolkningsutvecklingen. Inte heller har den efter 1957 genomförda allmänna arbetstidsförkortningen eller det stora antalet nya lagar på arbetslivets område som inneburit utökade möjligheter till särskilda tjänstledigheter av olika slag kompenseras av en motsvarande höjning av antalet prästtjänster.

Vi finner det därför rimligt, att frågan om utökning av det totala antalet prästtjänster tas upp på nytt om och när den nuvarande prästbristen bringas till ett minimum. Under tiden bör rekryteringen till prästutbildningen intensifieras.

Regeringen fastställer det totala antalet prästtjänster.

Prästtjänsternas fördelning mellan stiftet

Vi föreslår, att prästtjänsterna fördelas mellan stiftet i svenska kyrkan enligt en särskild tjänstefördelningsformel. Som grund för denna fördelningsformel vill vi lägga de principer som beräkningsmetoderna från 1951 (vilka redovisats ovan) ger uttryck åt. Dessa principer innebär att antalet tjänster inrättade av regeringen ger ett underlag för en fri resurs av prästtjänster som stiftsstyrelsen kan inrätta. Samtidigt skall det råda en viss balans mellan tillgången på präster i de olika stiftet.

Det finns två kraftigt markerade önskemål i remissvaren på Församlingen i framtiden beträffande prästtjänsterna. Landsbygden vill behålla de prästtjänster de har i dag. Tätorten, framför allt Stockholms stift, vill utöka sitt antal. Som ovan redovisats säger antalet av regeringen inrättade prästtjänster inte hela sanningen om prästsituationen i ett stift. Genom att domkapitlet haft möjlighet att inrätta pastoratsadjunkturen "till det antal som oundgängligen fordras för att uppehålla den prästerliga verksamheten i stiftet" har tätortsstiftet kunnat kompensera den "landsbygdskaraktär" som 1957 års normer kan sägas ha. Detta gäller i synnerhet Stockholms stift, där man inrättat pastoratsadjunkturen motsvarande 20 % av antalet inrättade tjänster. Samtidigt har prästbristen gjort att detta varit möjligt utan att de totala ramarna för pastoratsadjunkturen inom hela svenska kyrkan överskridits. I stället är förhållandet att flera stift inte kunnat förordna pastoratsadjunkturen ens på befintliga vakanser i tillräcklig omfattning. Genom denna utveckling kan sålunda landsbygds- och glesbygdsstiftet sägas ha avstått en del av sina prästtjänster till framför allt Stockholm.

Vi föreslår, att fördelningen mellan stiftet i utgångsläget bygger på den faktiska situationen i dag. Den siffra som gäller för det faktiska antalet prästtjänster (såväl inrättade av regeringen som domkapitlet) jämförs med antalet tjänster (av regeringen inrättade). Den siffra som är högst får bilda underlaget för fördelningen i utgångsläget. Denna metod torde tillfredsställa såväl landsbygdsstiftet, som får behålla sina inrättade tjänster, som tätortsstiftet, som kan tillgodoräkna sig de senaste årens tillskott av pastoratsadjunkturen.

Fördelningen mellan stiften skulle bli följande.

☐	Uppsala stift	270 tjänster
☐	Linköpings stift	200
☐	Skara stift	204
☐	Strängnäs stift	173
☐	Västerås stift	206
☐	Växjö stift	254
☐	Lunds stift	423
☐	Göteborgs stift	357
☐	Karlstads stift	164
☐	Härnösands stift	188
☐	Luleå stift	219
☐	Visby stift	43
☐	Stockholms stift	347

Detta ger totalt 3 048 tjänster, vilket innebär att ca 5 % av de totalt 14 % på 2 905 (av regeringen inrättade tjänster) tagits i anspråk. Sålunda återstår 9 % (av 2 905) att fördela mellan stiften. Enligt beräkningsgrunderna från 1951, som vi fortfarande finner tillämpliga, kan de sista 3 % utnyttjas endast i den mån en någorlunda jämn fördelning mellan stiften uppnåts. Detta betyder, att varje stift får överskrida sin tjänstesiffra med max 6 %, intill dess att samtliga stift uppnått en kvot av pastoratsadjunkter (i framtiden kontraktsadjunkter eller andra tjänster) motsvarande 3 %. När samtliga stift uppnått det antal tjänster som anges i tabellen ovan plus ytterligare 3 % av detta antal, blir de sista 3 % tillgängliga för de stift som upplever sig ha behov därav.

Genom detta förslag har vi i första hand velat tillskapa ett system för fördelning av prästtjänster mellan stiften. *Hur* befintliga tjänster sedan skall fördelas ser vi som en inomkyrklig fråga av stor betydelse.

För framtiden föreslår vi därför, att kyrkomötet med vissa intervaller omprövar fördelningsformeln. Som grund för fördelningen av prästtjänster mellan stiften och därmed över hela svenska kyrkan måste ligga en rikskyrklig strategi och en prioritering av kyrkans arbetsinriktning i förhållande till de resurser som står svenska kyrkan till buds. Därför blir fördelning en inomkyrklig fråga av stor betydelse. Ett sådant beslut av kyrkomötet rörande tjänstefördelningsformeln bör beredas av svenska kyrkans centralstyrelse på grundval av framställningar från stiftet.

1985 års kyrkomöte

1985 års kyrkomöte har yttrat sig över den i här aktuella delar redovisade lägesrapporten (SOU 1985:1) Församlingar i samverkan. Kyrkomötet har bifallit organisationsutskottets betänkande KO 1985:10, vari lägesrapporten behandlas. I betänkandet anføres bl. a. att för kyrkokommitténs arbete gäller att de förslag som läggs fram skall kunna genomföras inom ramen för totalt sett oförändrade samhällsresurser (dir. 1982:95 s. 10) och att mot den bakgrunden utskottet anser att kommitténs förslag på ett förtjänstfullt sätt kompletterat normerna i 1957 års riksdagsbeslut med beaktande av de krav som dagens samhälle ställer.

Utskottet tillägger med anledning av två kyrkomötesmotioner att utskottet dock vill ansluta sig till vad kyrkokommittén framhåller om vikten av att rekryteringen till prästyrket intensifieras samt att antalet tjänster på sikt utökas.

Enligt vad som inhämtats har ett antal skrivelser inkommit till regeringen om behovet av fler prästtjänster, bl. a. en skrivelse av övergripande natur från prästmötet i Karlstads stift. I skrivelsen från prästmötet erinras bl. a. om den arbetstidsförkortning som skett sedan 1957 och som medfört ett behov av ca 295 nya heltidstjänster.

Utbildning av präster

Frågan om ökad utbildning av präster behandlades av riksdagen våren 1985. I sitt i denna del enhälliga betänkande UbU 1984/85:29 anförde utbildningsutskottet (s. 7):

I motion 1984/85:1889 (c) påtalas den stora brist som råder på präster och kyrkomusiker. Motionärerna framhåller behovet av ökad utbildning vid *religionsvetenskapliga linjen och kyrkomusikerlinjen* och framför därtill förslag om olika åtgärder i syfte att förbättra utbildningssituationen. De hemställer att riksdagen ger till känna för regeringen vad som i motionen anförts om åtgärder för att stimulera till ökad utbildning för präster och kyrkomusiker.

Utskottet vill med anledning av motionen erinra om att kapaciteten vid religionsvetenskapliga linjen inför innevarande budgetår har byggts ut med 45 platser. Antalet nybörjarplatser ökade därmed från 335 till 380, fördelade på 230 platser vid universitetet i Uppsala och 150 vid universitetet i Lund. Vidare skall nämnas att utskottet i detta betänkande tillstyrkt att kyrkomusikerutbildning etableras i Piteå budgetåret 1986/87. Därmed kan konstateras att regeringen har sin uppmärksamhet fäst vid de utbildningsbehov som behandlas i motionen. Vad beträffar de övriga åtgärder som förespråkas i motionen anser utskottet inte att de är av den arten att de bör föranleda något särskilt tillkännagivande till regeringen.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1984/85:1889.

Den andliga vården inom kriminalvården

Nuvarande organisation

Vid 1962 års riksdag antogs den ordning som nu gäller för den andliga vården vid kriminalvårdsanstalterna. Vid alla anstalter och häkten skall det finnas en nämnd för andlig vård (NAV), sammansatt av en präst i svenska kyrkan och en representant för frikyrkorna. Dessa utses av kriminalvårdsstyrelsen eller enligt dess bestämmande av regionchef eller styresman vid riksanstalt efter förslag av biskopen i stiftet resp. av Sveriges frikyrkoråd.

Nämndens uppgift är att biträda anstaltens styresman i frågor rörande den andliga vården. Ledamöterna uppbär ett mindre årsarvode. Till NAV-ledamot eller annan vid anstalt och häkte anlitas präst eller pastor utgår också ett mindre arvodesbelopp för varje förrättning, dock endast för ett begränsat antal förrättningar beroende på anstaltens storlek.

Hos kriminalvårdsstyrelsen finns tre resesekreterartjänster, varav en till-

sätts och avlönas direkt av kriminalvårdsstyrelsen. Denna tjänst är avsedd för präst inom svenska kyrkan. De två övriga utses av Sveriges frikyrkoråd och Frälsningsarmén och de avlönas av resp. samfund som i gengäld erhåller anslag härifrån från kriminalvårdsstyrelsen. Resesekreterarnas uppgift är att besöka anstalter och häkten och stimulera den s. k. NAV-verksamheten.

Tidigare utredningsförslag

I betänkandet (Ds Kn 1979:2) Andlig vård vid sjukhus, kriminalvårdsanstalter m. m. föreslogs en ny organisation för den andliga vården vid anstalterna. Den andliga vården skulle särskilt vid lokalanstalter bedrivas i nära anknytning till de på orten verksamma samfunden, något som förutsatte ett nära och förtroendefullt samarbete mellan anstaltens ledning och personal och de samfund på orten som medverkar i verksamheten. Beträffande rixanstalterna bedömdes inte den lokala anknytningen vara av samma värde. Här krävdes större arbetsinsatser av präster och pastorer varför det kunde vara naturligt att huvuddelen av prästernas/pastorernas tjänstgöring förlades till en anstalt.

För att kunna bedöma dels behovet av personella resurser, dels storleken på den ekonomiska gottgörelsen från statens sida behövdes en uppskattning av en normal arbetsinsats för att tillgodose kravet på en rimlig andlig vård vid olika typer av anstalter. Utredningen föreslog följande.

Häkte: 7 veckotimmar.

Rixanstalt: 8 veckotimmar.

Lokalanstalt: 5 veckotimmar.

Beräkningen tar hänsyn till den tid per vecka som kan antas åtgå för ca 20 platser. Svenska kyrkan och övriga trossamfund förutsattes normalt dela lika på uppgifterna, som endast undantagsvis skulle utföras som bisyssla. I normalfallet borde tjänstgöringen vara en del av en ordinarie församlings-tjänst och vid de större anstalterna utgöras av hel- eller deltidstjänster med partiell tjänstbefrielse för den som innehade deltidstjänst. Lönen för präst inom svenska kyrkan utbetalades av kyrkofonden, men det ekonomiska ansvaret åvilade enligt förslaget statsmakterna. Kyrkofonden resp. Sveriges frikyrkoråd skulle därför ersättas för sina kostnader genom statsbidrag.

Enligt förslaget skulle NAV avskaffas. Emellertid kunde ett samordnande organ behövas vid varje anstalt, även om huvudmannskapet för verksamheten inte längre åvilade kriminalvårdsmyndigheterna utan trossamfunden. På riksplånet föreslogs indragning av de särskilda resesekreterartjänsterna. Samtidigt förutsattes att det vid kriminalvårdsstyrelsen skulle finnas en tjänsteman med den andliga vården som sitt särskilda ansvarsområde.

Utredningens förslag har ännu inte lett till någon förändring av svenska kyrkans ansvarstagande för den andliga vården vid kriminalvårdsanstalterna. Ytterligare uppgifter om förslaget framgår av utskottets yttrande.

I betänkandet (SOU 1985:1) Församlingar i samverkan föreslås att församlingarna inom stiftet samverkar obligatoriskt i en stiftssamfällighet för vissa gemensamma församlingsangelägenheter. Dessa är bl. a. den andliga vården vid sjukhus och andra vårdinrättningar, kriminalvårdsanstalter samt militära förband. Ytterligare uppgifter av sammanfattande natur rörande stiftssamfälligheter lämnas i nämnda betänkande (s. 53). Utskottet hänvisar härtill liksom till den utförligare redovisningen av förslaget (bet. s. 65–72).

Även beträffande vissa ekonomiska konsekvenser av förslaget av kyrkokommittén hänvisar utskottet till nämnda betänkande (s. 131–132).

1985 års kyrkomöte

Kyrkomötet har med vissa avvikelser som i detta sammanhang saknar intresse anslutit sig till kyrkokommitténs förslag om samverkan på stiftsplanet (organisationsutskottets betänkande KO 1985:10 s. 8).

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttrande över motion 1829 från kriminalvårdsstyrelsen och Svenska ekumeniska nämnden.

Kriminalvårdsstyrelsen redovisar dels innehållet i sitt remissyttrande rörande betänkandet (Ds Kn 1979:2) Andlig vård vid sjukhus, kriminalvårdsanstalter m. m., dels innehållet i förslaget av 1982 års kyrkokommitté samt anför vidare:

Styrelsen har således i huvudsak tillstyrkt den omorganisation av den andliga vården som föreslagits för kriminalvårdens del. Förslaget innebär att huvudmannskapet och därmed kostnadsansvaret för verksamheten överförs från kriminalvårdsmyndigheterna till trossamfunden. Vad gäller situationen för närvarande har kriminalvårdsstyrelsen inte en budget som medger ytterligare utgifter.

I avvaktan på statsmakternas ställningstagande till nu föreliggande och under året kommande förslag om organisationen av den andliga vården vid kriminalvårdsanstalterna finner styrelsen det inte meningsfullt att ta upp några diskussioner med civildepartementet om finansieringen av denna. Sådana eventuella diskussioner bör i nuvarande situation i första hand föras mellan civil-, justitie- och finansdepartementen enligt styrelsens mening.

Svenska ekumeniska nämnden instämmer i motionens syfte. Efter en redovisning för förslag av 1982 års kyrkokommitté anför nämnden:

Med anledning av att den angelägna reform som motionärerna vill verka för kommer att tas upp i förslag från 1982 års kyrkokommitté inom en nära framtid föreslår Svenska Ekumeniska Nämnden att riksdagen beslutar att överlämna motionen och detta yttrande till 1982 års kyrkokommitté med ett uttalande att riksdagen förutsätter att förslag till lösning av de problem som behandlas i motionen snarast kommer att framläggas av kommittén.

Gällande bestämmelser

Enligt 1 § folkbokföringsförordningen (1967:198) sker folkbokföringen fortlöpande hos pastorsämbetet i varje församling. I förordningens 5 § sägs att om Konungen har förordnat att församling skall vara indelad i kyrkobokföringsdistrikt, gäller förordningens bestämmelser i stället sådant distrikt.

Enligt 5 § folkbokföringskungörelsen (1967:495) har kyrkoherden tillsyn över kyrkobokföringen om annan än kyrkoherden är pastor och 8 § folkbokföringskungörelsen stadgar att domkapitlet under vissa förutsättningar får förordna annan än präst att utföra vissa göromål. Enligt paragrafens fjärde punkt kan förordnandet utsträckas till att omfatta att närmast under pastor leda det kontorsarbete som fordras för kyrkobokföringen och tillse att biträdespersonalen fullgör sina åligganden.

1979 års folkbokföringskommitté

1979 års folkbokföringskommitté har avlämnat betänkandet (SOU 1981:101) Folkbokföringens framtida organisation. Som utgångspunkt för folkbokföringskommitténs arbete har enligt direktiven gällt att befolkningsregistreringen i princip är en statlig uppgift och att det borgerliga samhällets organ skall svara för verksamheten som helhet. Kommittén har funnit att de borgerliga samhällsorgan som bäst lämpar sig för att svara för folkbokföringen är de allmänna försäkringskassorna och de lokala skattemyndigheterna. I valet mellan dessa föreslår kommittén de allmänna försäkringskassorna.

Folkbokföringskommitténs ordförande anför i ett särskilt yttrande att enligt hans uppfattning flera skäl talar till förmån för de lokala skattemyndigheterna i valet av folkbokföringsorgan. Eftersom avvägningen väsentligen är av politisk art har han emellertid inte velat motsätta sig den lösning som de båda parlamentarikerna i kommittén har enats om. En av de senare anser i ett särskilt yttrande att ett oförändrat huvudmannaskap för folkbokföringen skulle ha varit att föredra om folkbokföringskommitténs direktiv gett utrymme för ett sådant ställningstagande.

Det övervägande antalet av folkbokföringskommitténs sakkunniga och experter förordar i särskilda yttranden de lokala skattemyndigheterna som folkbokföringsmyndighet framför de allmänna försäkringskassorna.

Arbetsgrupp inom svenska kyrkan

Från kyrkans sida har ofta uttryckts olust inför handhavandet av de delar av folkbokföringen som har fiskal inriktning och då särskilt frågan om rätt kyrkobokföringsort. Den ordning som finns i Stockholm och Göteborg har främst hållits som en möjlig ordning för hela riket. Det innebär att de frågor som har betydelse för beskattningen handhas av de lokala skattemyndigheterna, medan kyrkobokföringen i övrigt ligger kvar på pastorsämbetena.

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund tillsatte 1982 en sär-

skild arbetsgrupp för dessa frågor. Arbetsgruppen presenterade sitt förslag i maj 1983.

KrU 1985/86:5

Förslaget syftar till att avlasta kyrkan den fiskala myndighetsutövningen och går ut på att enhetligt för riket till de lokala skattemyndigheterna överföra den del av folkbokföringen som i dag sker hos pastorsämbetena och som avser kyrkobokföring i viss församling, avregistrering från kyrkobokföring av annan än den som avlidit samt om överflyttning till obefintlighetsregister.

Kostnadsberäkning av statskontoret

Statskontoret har — med de tre ovan redovisade alternativen som underlag — gjort en analys av kostnads-, effektivitets- och finansieringskonsekvenserna av ett ändrat huvudmannaskap för folkbokföringen. Utredningsarbetet har genomförts av en projektgrupp som i december 1984 lagt fram rapporten (1984:42) Folkbokföringens framtida organisation.

1982 års kyrkokommitté

Kommittén anför följande i lägesrapporten (SOU 1985:1) Församlingar i samverkan (s. 108):

I vårt uppdrag ingår inte folkbokföringsfrågorna. Det är emellertid angeläget att kyrkokommunerna, senast i samband med att frågorna kring den framtida lokala strukturen löses, efter år av utredningar får ett besked även om hur huvudmannaskapsfrågan för folkbokföringen bör lösas. Ett sådant besked behövs för såväl planeringen av nybyggnader som dispositionen av befintliga lokaler. Likaså har folkbokföringens framtida organisation betydelse för kyrkokommunernas långsiktiga personalplanering. För den händelse inte en mer långtgående förändring genomförs som följd av statskontorets utredning vill vi ansluta oss till den ståndpunkt som Pastoratsförbundets arbetsgrupp intagit. Detta förslag innebär delat huvudmannaskap efter nyss redovisade principer. Skälet härtill är att det i allt fler rättsliga och samhälleliga sammanhang krävs att kyrkobokföringen lämnar upplysning var en person vid en viss aktuell tidpunkt rätteligen skall anses vara bosatt. Detta gäller inte minst i ett stort antal skatteärenden. Detta medför att beslutsfattaren ställs inför ställningstaganden som genom sin fiskala betydelse knappast har något som helst samband med svenska kyrkans egentliga uppgift och verksamhet. Kyrkans kontakter i övrigt med medborgarna kan därtill negativt påverkas av denna fiskala uppgift.

1985 års kyrkomöte

Organisationsutskottet har i sitt av kyrkomötet godkända betänkande KO 1985:10 anfört följande (s. 15):

Församlingarna har under lång tid varit förhindrade att vidta långsiktiga planeringsåtgärder avseende lokaler, personal, arkivutrymmen, införande av ny teknik m. m. på grund av oklarheten om det framtida huvudmannaskapet för folkbokföringen. Detta bör dock enligt utskottets mening inte hindra att rationaliseringar vidtas inom den nuvarande organisationen.

Frågan om det framtida huvudmannaskapet för folkbokföringen ingår inte i kyrkokommitténs direktiv. Även utskottet anser det emellertid utom-

ordentligt viktigt att huvudmannskapet snarast får en slutlig lösning och tillstyrker därför den princip som kyrkokommittén redovisar i rapporten.

I kyrkolagsutskottets betänkande KL 1985:19 behandlades en motion med i princip samma yrkande som det här aktuella. Utskottet anförde i sitt av kyrkomötet godkända betänkande följande:

I motion 1985:85 föreslås att ytterligare en indelningsgrund för folkbokföringen skall införas. Förslaget innebär att folkbokföringen skall kunna föras i löpande ordning för befolkningen i två eller flera pastorat inom kyrklig samfällighet. Pastoraten skulle sammanföras till ett kyrkobokföringsdistrikt med ett för distriktet gemensamt arkiv.

Om denna nya indelningsgrund införs får den konsekvenser som enligt utskottets mening inte kan accepteras.

Sålunda innebär den föreslagna indelningsgrunden att allmänheten förlorar närlagningen med pastorsexpeditionen. Vidare skulle Svenska kyrkans församlingsverksamhet väsentligen försvaras om församlingarna inte längre fick tillgång till uppgifter ur folkbokföringen på det sätt som nu är möjligt. Forskningen har också ett intresse av att en församlingsbaserad kyrkobokföring bevaras.

Förslaget aktualiserar emellertid på nytt angelägenheten av ett klarläggande när det gäller Svenska kyrkans huvudmannskap för folkbokföringen. För närvarande saknar kyrkan möjlighet att vidta långsiktiga planeringsinsatser avseende rationaliseringar på folkbokföringsområdet.

Utskottet vill även här nämna att kyrkomötet i skrivelse 1985:2 till regeringen med överlämnande av kyrkolagsutskottets betänkande KL 1985:4 har beslutat att hos regeringen anhålla om en skyndsamt utredning i syfte att förenkla och effektivisera kyrkobokföringen enligt riktlinjer som anförts i viss motion till kyrkomötet (1984:111). I motionen anges som exempel på effektiviserande åtgärder bl. a. rationalisering av kontorstekniken vid pastorsexpeditionerna och avskaffande av onödiga register.

Vissa uppgifter om kyrklig jord, m. m.

Allmän bakgrund

Kyrkans egendom är av mycket skiftande ursprung och karaktär. Större delen av den omfattas av speciella rättsregler. Till den specialreglerade kyrkliga egendomen hör domkyrkor och församlingskyrkor med deras lösa inventarier samt kyrkogårdar och begravningsplatser. Denna egendom har genom invigning avskilts för sitt särskilda ändamål att tjäna kyrkans gudstjänstliv resp. begravningsväsendet. Till kyrkans specialreglerade egendom hör också biskopsgårdar och prästgårdar, vilka anvisas som tjänstebostäder, och vidare löneboställen, prästlönefondsfastigheter, kyrkofondsfastigheter samt domkyrkors och församlingskyrkors fastigheter, som alla har till uppgift att med sin avkastning i olika avseenden tjäna den kyrkliga verksamheten. Även för de fonder som har uppkommit genom försäljning av sådan egendom finns särskilda förvaltningsbestämmelser.

Utöver den nu nämnda kyrkliga egendomen finns det kyrkokommunal egendom, som ägs av en församling eller kyrklig samfällighet. Sådan egen-

dom kan i vissa fall vara specialreglerad. Det gäller kyrkor och begravningsplatser som i senare tid har anskaffats av församlingarna. Den mesta kyrkokommunala egendomen, t. ex. församlingshem och personalbostäder, är emellertid fri och förvaltas enligt kommunalrättsliga regler.

Inom den kyrkliga verksamheten finns också stiftelse- eller föreningsegendom. Den kan bestå av fastigheter eller fonder som har tillkommit genom donationer eller insamlingar och tjänar olika kyrkliga ändamål.

Bestämmelser om förvaltningen av kyrkans specialreglerade fasta egendom och därur härrörande fondmedel finns i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord (LFKJ) och i förordningen (1971:860) om förvaltning av kyrklig jord (FFKJ).

Löneboställe

Löneboställe är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till avlöning av församlingspräst i visst pastorat (2 § LFKJ). Förvaltningen av löneboställets skog är centraliserad till stiftsnämnderna medan däremot jordbruken förvaltas av pastoraten. Deras befogenheter är dock starkt begränsade dels genom stiftsnämndernas och boställsnämndernas beslutanderätt och tillsynsansvar, dels genom de detaljerade regler som gäller för förvaltningen av egendomen (9 § LFKJ).

Hänsynsregler i lagen om förvaltning av kyrklig jord

I 14 § LFKJ stadgas att förvaltningen av löneboställe, församlingskyrkas fastighet, prästlönefondsfastighet, kyrkofondsfastighet och domkyrkas fastighet skall inriktas på att egendomens avkastningsförmåga tillgodogörs på ekonomiskt bästa sätt. Vidare stadgas att naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen skall beaktas i skäligen omfattning.

Däremot finns det inte någon bestämmelse som avser hänsynstagande till det rörliga friluftslivets intressen.

Prästlönefond, m. m.

Ersättning som inflyter för kyrklig jord på grund av försäljning, expropriation e. d. skall i regel fonderas och avkastning skall användas för samma ändamål som jorden varit avsedd för. Medel som härrör från prästgård och löneboställe utgör prästlönefond för pastoratet. Även annan fond vars avkastning är avsedd för avlöning av församlingspräst utgör prästlönefond. I prästlönefonderna ingår medel av mycket skiftande slag. En uppdelning av äganderätten till en sådan fond torde vara mycket svår genomförbar i praktiken. Prästlönefonden förvaltas av pastoratet. Den skall göras räntebärande på sätt som föreskrivs om omyndigs medel. Stiftsnämnden kan medge att fondens tillgångar placeras på annat sätt enligt bestämmelser som meddelas av regeringen. Av medel ur prästlönefonder från flera pastorat kan bildas prästlönejordsfond för inköp av prästlönefondsfastighet. Prästlönejordsfond förvaltas av stiftsnämnden (27 § LFKJ).

Placeringsregler för prästlönefond finns i 87–90 §§ och 94 § FFKJ. När-

mare uppgifter om prästlönefonder finns bl. a. i betänkandet (SOU 1983:66) Svenska kyrkans fond (s. 63 f).

KrU 1985/86:5

Utredningen angående översyn av den statliga fondförvaltningen m. m.

Hösten 1983 angavs delbetänkandet (SOU 1983:66) Svenska kyrkans fond av en särskild utredare, som fått i uppdrag att göra en översyn av den statliga fondförvaltningen m. m.

Utredningen anför i sin sammanfattning bl. a. följande:

I betänkandet lägger utredningen fram förslag till placeringsmodell för de av pastoraten förvaltade prästlönefonderna. Dessa fonder, som inte är placerade i fast egendom, uppgår till ett antal av litet över 1 000 och är i regel så små att det för dem ofta av praktiska skäl inte funnits något annat placeringsalternativ än bank. Fonderna hade den 31 december 1981 ett sammanlagt bokfört värde av drygt 340 milj. kr.

Enligt utredningen synes en rationell placeringsinriktning förutsätta samverkan inom den kyrkliga organisationen. Utredningen har övervägt tre principiellt skilda modeller för en sådan samverkan, nämligen placering i stiftsfonder, i kyrkofonden eller i en för hela riket gemensam placeringsfond.

Av dessa modeller har utredningen ansett sig bära förorda en gemensam placeringsfond för de i prästlönefonderna ingående medlen. Den gemensamma placeringsfonden föreslås benämnad Svenska kyrkans fond. En sådan lösning har inte ansetts vara förenad med några mera väsentliga ändringar i pastoratens och andra organs disposition av prästlönetillgångarna. Lösningen skulle inte heller behöva få några konsekvenser beträffande den komplicerade frågan om äganderätten till fondtillgångarna.

Utredningen har funnit att ansvaret för placering av tillgångarna bör åvila en för Svenska kyrkans fond utsedd styrelse. Det bör ankomma på styrelsen att söka åstadkomma en så fördelaktig placering som möjligt av fondmedlen med tanke på såväl värdetillväxt som avkastning. Utredningen anser inte att placeringsmöjligheterna bör begränsas till att omfatta endast en eller ett par placeringsformer, t. ex. obligationer. Tvärtom anser utredningen att det är av värde att en viss flexibilitet beträffande placeringarna finns. Intresset av riskspridning kan samtidigt tillgodoses. Det bör sålunda stå Svenska kyrkans fond fritt att ha fondtillgångarna placerade i olika placeringsobjekt, såsom aktier, förlagsbevis och obligationer. Utredningen anser dock att möjligheten att placera i aktier och närbesläktade placeringsobjekt bör begränsas p. g. a. den relativa risk som kan anses vara förenad med placering i dessa objekt. En viktig uppgift för styrelsen bör vara att övervaka att placeringsverksamheten inte kommer i konflikt med stiftsnämndernas möjligheter att utan dröjsmål skaffa tillgång till medel ur placeringsfonden för fastighetsförvärv. Av denna anledning bör placeringarna till lämplig del göras i lätt realiserbara tillgångar.

Av hänsyn till intresset av ett bibehållet inflytande för de nuvarande fondförvaltarna bör styrelsen bestå av företrädare för pastoraten. Av praktiska skäl är det inte möjligt att låta varje pastorat bli representerat i styrelsen. Det bör i stället ankomma på kyrkomötet att utse företrädare för pastoraten. Ordförande och ersättare för denne bör utses av regeringen. Därigenom tillförs styrelsen en opartisk ledamot.

Betänkandet har remissbehandlats.

I december 1984 upprättades inom civildepartementet promemorian (Ds C 1984:13) Översyn av bestämmelserna om förvaltning av kyrklig jord m. m. Förslagen syftar till att förenkla administrationen, skapa kortare och därmed snabbare beslutsvägar, flytta besluten närmare dem som berörs av dem och undanröja en del oklarheter i nuvarande bestämmelser.

I ett avsnitt med allmänna överväganden anför bl. a. följande:

Den övergripande kritiken mot lagstiftningen om förvaltningen av kyrklig jord kan sammanfattas i några punkter. Förvaltningsansvaret är fördelat på för många händer och enligt ett alltför komplicerat mönster. Beslutsvägarna är för långa. Därigenom försvåras en effektiv jord- och skogsbruksdrift och den önskvärda strukturrationaliseringen av den kyrkliga jorden.

Syftet med arbetet har varit en översyn av regelsystemet och inte ett upphävande av skyddet för den specialreglerade kyrkliga egendomen. Med utgångspunkt i den kritik som riktats mot nuvarande förvaltningsbestämmelser har översynen framför allt tagit sikte på att förenkla administrationen, skapa kortare och därmed snabbare beslutsvägar, flytta besluten närmare dem som berörs av dem och undanröja en del oklarheter i nuvarande bestämmelser.

Efter en redovisning för ett förslag som fått en något längre räckvidd — rörande tjänstebostadssystemet för prästerna — anför vidare följande:

I ett annat avseende har från olika utgångspunkter önskemål om en mera genomgripande förvaltningsreform framförts, som inte har bedömts möjliga att ta upp i detta sammanhang. Det gäller frågan om en effektivare förvaltning av löneboställets jordbruk. Enligt 9 § LFKJ förvaltas löneboställena, med undantag av tillhörande skog, av pastoraten. Skogen förvaltas av stiftsnämnden. Flertalet förvaltningsåtgärder som rör ett löneboställets jordbruk skall emellertid beslutas av boställsnämnden, stiftsnämnden eller kammarkollegiet. Den kyrkliga egendomsförvaltningen är således splittrad på flera förvaltare, som var och en för sig har svårt att påverka hela förvaltningen. Samtidigt försvarar organisationen stora och samlade grepp över det kyrkliga jordbruket i stiftet. Man har därför efterlyst en enklare ansvarsfördelning. Förespråkare finns för såväl en centraliserad som en helt decentraliserad förvaltning av löneboställets jordbruk. Ändringar i detta avseende måste bli tämligen omfattande. Förutsättningar för en tillräcklig politisk enighet om sådana ändringar torde för närvarande saknas. Förslag i den frågan bör i vart fall anstå tills 1982 års kyrkokommitté (Kn 1982:05) har framlagt sitt slutbetänkande och detta har remissbehandlats. De förändringar av den lokala kyrkliga strukturen och av organisationen på stiftsplanel som kommittén kan komma att föreslå kan nämligen erbjuda nya förutsättningar för organisationen av kyrkans egendomsförvaltning.

Det bör slutligen understrykas att de förslag som läggs fram i denna promemoria vill visa på förenklingar som bedöms kunna göras inom den nuvarande kyrkliga förvaltningslagstiftningens ram. Om förslagen skall genomföras förutsätter det dock så många och omfattande ändringar i de nuvarande bestämmelserna att detta bör uppdras åt en särskild sakkunnig. Något förslag till författningsändringar som föranleds av vad som föreslås i det följande har därför inte fogats till denna promemoria. Först när den har remitterats och en bedömning av remissutfallet ger en uppfattning om förutsättningarna för att genomföra reformer är det meningsfullt att lämna direktiv för utarbetandet av reviderade författningstexter.

Som tidigare angetts avgav 1982 års kyrkokommitté i januari i år lägesrapporten (SOU 1985:1) Församlingar i samverkan. I rapporten föreslås bl. a. att de nuvarande församlingsangelägenheterna delas upp på en församlings- och en pastoratsnivå; därvid skall bl. a. förvaltningen av löneboställen liksom nu ligga på pastoratsnivån. Stiftsnämnderna — som bl. a. har vård och överinseende över kyrklig jord — föreslås upphöra i sin nuvarande utformning. Deras uppgifter föreslås överföras till nämnder under stiftsstyrelser, som skall utses av fullmäktige inom obligatoriska stiftssamfälligheter.

1985 års kyrkomöte

Kyrkomötet har i allt väsentligt godtagit utredningsförslaget i här aktuella delar (organisationsutskottets betänkande KO 1985:10). Kyrkomötet har också behandlat vissa motioner om förvaltningen av den kyrkliga jorden (se kyrkolagsutskottets betänkanden KL 1985:7 och 14, vilka bifölls av kyrkomötet, dock såvitt avser sistnämnda betänkande med viss ändring, som framgår av kyrkomötets skrivelse kskr. 1985:15).

Viss utredning inom svenska kyrkan

Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete har tillsatt en projektgrupp med uppgift att bearbeta de frågeställningar som gäller kyrkans egendomsförvaltning och då speciellt med hänsyn till placeringstekniska, etiska, samhälleliga och pastorala synpunkter.

Projektgruppen har nyligen avgivit rapporten Kyrkans egendom.

Utskottet har vid tidigare riksmöten hänvisat till projektgruppens utredningsarbete, då motioner med samma syfte som motion 1309 behandlats (se senast KrU 1983/84:22 s. 20).

Utskottet

Behandlade frågor

I betänkandet behandlas ett antal motioner om kyrkliga frågor. Dessa avser tilldelning av prästtjänster m. m., den andliga vården inom kriminalvården, folkbokföringen samt förvaltningen av kyrklig jord och av vissa kyrkliga fonder.

1982 års kyrkokommitté

Flertalet av de i betänkandet behandlade frågorna omfattas av eller har nära samband med det arbete som bedrivs av 1982 års kyrkokommitté. Som bakgrund till den fortsatta framställningen lämnas därför en relativt utförlig redovisning för kommitténs hittillsvarande arbete.

Kommittén tillsattes efter ett beslut av regeringen i december 1982. Huvuduppgiften för kommittén är att utreda svenska kyrkans struktur på

lokalplanet. Kommittén har också fått överta de uppgifter som ankom på prästtjänstkommittén. Härigenom skapades möjlighet att behandla strukturfrågorna tillsammans med frågorna om den framtida tjänsteorganisationen i pastoraten. 1982 års kyrkokommitté fick också överta de frågor som återstod för kyrkofondsutredningen att behandla.

I slutet av år 1983 avgavs diskussionsbetänkandet Församlingen i framtiden. Det innehåller bl. a. en problemanalys som avser den nuvarande lokala strukturen och tre alternativa modeller för framtiden. Sedan betänkandet remissbehandlats, avgav kommittén i början av innevarande år lägesrapporten Församlingar i samverkan. 1985 års kyrkomöte har yttrat sig över rapporten. Sammanfattningsvis torde det kunna sägas att kyrkomötet framfört endast marginella erinringar mot de förslag som redovisats i lägesrapporten.

Enligt vad utskottet inhämtat avser kommittén att lägga fram sitt slutbetänkande i februari månad 1986.

Prästtjänstfrågor

År 1957 fastställde riksdagen normer för tilldelning av prästtjänster i pastoraten. Normerna grundar sig väsentligen på pastoratens folkmängdstal och areal samt tätortsgraden.

Motionären bakom motion 2480 (c) anser att riksdagen skall uttala att behovet av präster överstiger vad som medges enligt de angivna normerna och att regeringen därför inte längre skall vara bunden därav vid inrättande av prästtjänster. Det framhålls att samhällsutvecklingen — inte minst den nya lagstiftningen på arbetslivets område — har förändrat förhållandena påtagligt sedan 1957 års normer fastställdes. Arbetstiden har i praktiken förkortats väsentligt. Samtidigt visar undersökningar att den prästerliga arbetsbördan i princip har ökat väsentligt.

I motion 1802 (c) uttrycks oro för att det nuvarande låga befolkningstalet i många pastorat i Visby stift kan leda till indragning av prästtjänster i stiftet. Motionären anför att antalet sådana tjänster måste bestå om gudstjänster skall kunna hållas med någon regelbundenhet i stiftets kyrkor och att också hänsyn måste tas till den fritidsbefolkning som Gotland har. Enligt motionären bör behovet av fler prästtjänster i områden där befolkningen ökat kraftigt under de senaste årtiondena lösas genom en ökad utbildning av präster och inte genom en indragning av tjänster på andra håll.

1982 års kyrkokommitté framhåller i sin lägesrapport att dess förslag skall hålla sig inom samma kostnadsramar som de nuvarande och att detta bl. a. betyder att kommittén inte kan föreslå ett utökat antal prästtjänster. Kommittén tillägger emellertid — på i huvudsak samma skäl som motionären — att det är rimligt, att frågan om utökning av det faktiska antalet prästtjänster tas upp på nytt om och när den nuvarande prästbristen bringats till ett minimum. Under tiden bör rekryteringen till prästutbildningen intensifieras. Kommittén för i sammanhanget en diskussion om konsekvenserna för stiftet av en ökning av antalet prästtjänster i nuvarande läge, då ett antal vakanser på prästtjänster finns.

Kyrkokommittén föreslår i fråga om prästtjänsternas fördelning mellan

stiften att fördelningen i utgångsläget skall bygga på den faktiska situationen i dag. Den siffra som gäller för det faktiska antalet prästtjänster — såväl inrättade av regeringen som av domkapitlet — jämförs med antalet tjänster som inrättats av regeringen. Den siffra som är högst får bilda underlaget för fördelningen. Denna metod torde tillfredsställa såväl landsbygdsstiften, som får behålla sina inrättade tjänster, som tätortsstiften, som kan tillgodoräkna sig de senaste årens tillskott av pastoratsadjunkturen.

Kyrkokommittén framhåller att den genom sitt förslag i första hand velat tillskapa ett system för fördelning av prästtjänster mellan stiften. Hur befintliga tjänster sedan skall fördelas ser kommittén som en inomkyrklig fråga av stor betydelse.

Utskottet anser för sin del att det slutliga förslaget av 1982 års kyrkokommitté inte bör föregripas. Med hänsyn till vad kommittén anfört i sin lägesrapport och till att kyrkomötet redovisat en mycket positiv inställning till rapportens innehåll i här aktuellt avseende framstår det dock som uppenbart att någon väsentlig ökning av det totala antalet prästtjänster inte kommer att bli aktuell i en nära framtid. Utskottet hyser samtidigt förståelse för de i motion 2480 framförda synpunkterna om att man även då det gäller prästtjänster måste ta hänsyn till utvecklingen bl. a. på arbetstidsområdet. Utskottet kan emellertid inte finna att ett bifall till motionen skulle vara ägnat att förbättra situationen, så länge prästbristen kvarstår. Motionen avstyrks därför.

Såväl 1982 års kyrkokommitté som kyrkomötet har understrukit vikten av en ökad rekrytering till prästyrket. Med hänsyn härtill och till vad utbildningsutskottet — i enlighet med vad som i det föregående redovisats — anfört i frågan avstyrker utskottet motion 1802, såvitt däri framställs krav på en ökad prästutbildning. Kyrkokommitténs förslag innebär för Visby stift att antalet prästtjänster skulle bli praktiskt taget lika många, som för närvarande finns. Mot bakgrund härav är någon riksdagens åtgärd inte påkallad med anledning av motion 1802 i denna del.

Den andliga vården på kriminalvårdsanstalter

Frågan om den andliga vården för dem som är intagna på kriminalvårdsanstalter tas upp i motion 1829 (fp). Motionärerna vill att den andliga vården på fängelser skall organiseras med resurser som motsvarar dem som nu finns på sjukvårdsområdet.

För närvarande gäller att det vid alla kriminalvårdsanstalter och häkten skall finnas en nämnd för andlig vård (NAV), bestående av en präst i svenska kyrkan och en representant för frikyrkorna. Ledamöterna i nämnderna erhåller arvoden från kriminalvården. Dessutom finns inom kriminalvården tre resesekreterartjänster bekostade av medel som anvisas över statsbudgeten.

I ett år 1979 framlagt betänkande behandlades den andliga vården vid bl. a. sjukhus och kriminalvårdsanstalter. Det föreslogs att de ovan berörda nämnderna skulle ersättas med andra lämpliga organ för att samordna och planera verksamheten vid de enskilda institutionerna. Vidare föreslogs att medel motsvarande sammanlagt drygt 38 tjänster skulle tillföras svenska

kyrkan och frikyrkosamfunden och att två särskilda tjänster skulle inrättas hos kriminalvårdsstyrelsen, en av dem för tjänsteman hos myndigheten med ett särskilt samordningsansvar på området. Utredningsförslaget har inte genomförts. Däremot har riksdagen år 1980 på grundval av förslag i betänkandet fattat beslut om den andliga vården vid sjukhus. Beslutet innebär att det ekumeniska ansvaret för sjukhussjälavården fastslogs. För svenska kyrkans del skulle ansvaret ligga kvar på det lokala pastoratet men tjänsteorganisationerna förstärkas. Ett särskilt statsbidrag av betydande storlek skulle utgå till kyrkofonden.

I motionen framhålls att det i längden är ohållbart att begära att den andliga vården vid kriminalvårdsanstalter i det närmaste skall baseras på frivilliga insatser av präster och pastorer. Som ovan angetts görs en jämförelse med förhållandena inom sjukvården.

Utskottet kan nu konstatera att 1982 års kyrkokommitté föreslagit att församlingarna inom stiftet obligatoriskt skall samverka i en stiftssamfällighet för vissa gemensamma församlingsangelägenheter, bl. a. den andliga vården vid sjukhus och andra vårdinrättningar, kriminalvårdsanstalter samt militära förband. Stiftssamfällighets uppgift blir att planera, stimulera och ekonomiskt stödja samt i vissa fall att bedriva verksamhet inom de angivna områdena. Stiftssamfällighetens ansvar innebär dock inte att församlingarna fritas från sitt primära ansvar för församlingsvård till alla människor inom församlingens gränser. För arbetet inom sjukvården, kriminalvården samt försvaret skall gälla att ett ekumeniskt samarbete skall äga rum. På det regionala planet skall stiftssamfälligheten utse ledamöter som har att representera svenska kyrkan i en eller flera ekumeniska nämnder för den andliga vården inom de tre områdena. På central nivå bör Svenska ekumeniska nämnden bära det samordnande ansvaret. För svenska kyrkans del skall kyrkomötet och svenska kyrkans centralstyrelse ha det övergripande ansvaret.

Kyrkomötet har i här aktuellt avseende anslutit sig till kyrkokommitténs förslag om samverkan på stiftsplanet.

Utskottet vill här också nämna att Svenska ekumeniska nämnden i ett remissyttrande till utskottet instämmer i motionens syfte.

Med hänsyn till den lämnade redovisningen finns det anledning utgå från att 1982 års kyrkokommitté kommer att lägga fram ett slutligt förslag som innebär att den andliga vården inom kriminalvården kommer att lösas på ett likartat sätt som inom sjukvården och med ett gemensamt huvudmannaskap. Utskottet anser därför att man kan utgå från att syftet med motionen kommer att bli tillgodosett utan någon åtgärd av riksdagen i detta sammanhang. Motionen påkallar därför inte någon riksdagens åtgärd.

Viss folkbokföringsfråga

De grundläggande bestämmelserna om folkbokföring finns i folkbokföringsförordningen (1967:198).

Folkbokföringen sker i form av kyrkobokföring och mantalsskrivning. Kyrkobokföring sker fortlöpande hos pastorsämbetena, i kyrkoböcker och andra register för varje församling av svenska kyrkan. Regeringen kan för-

ordna att en församling skall vara indelad i kyrkobokföringsdistrikt.

Motionären bakom motion 1801 (fp) vill att två eller flera pastorat inom en kyrklig samfällighet skall kunna bilda ett gemensamt kyrkobokföringsdistrikt. Motionären menar att man genom en författningsändring, som skulle möjliggöra detta, skulle skapa förutsättningar för rationaliseringsvinster både på arkiv- och personalsidan. Samtidigt skulle prästerna få mer tid att ägna sig åt själavårdande verksamhet.

En motion med i huvudsak samma innehåll som den här aktuella har behandlats av 1985 års kyrkomöte. Motionen har avslagits av skäl som redovisats i det föregående. Mot bakgrund av kyrkomötets ställningstagande och med hänsyn till att frågan om det framtida huvudmannaskapet för folkbokföringen i flera olika sammanhang utretts men ännu inte avgjorts anser sig utskottet inte nu kunna förorda en sådan författningsändring som föreslås i motionen.

Genom motionsförslaget aktualiseras emellertid huvudmannaskapsfrågan ånyo. Som framgår av den tidigare framställningen har 1979 års folkbokföringskommitté föreslagit att de allmänna försäkringskassorna skall vara huvudman för folkbokföringen. Ordföranden i kommittén har föreslagit de lokala skattemyndigheterna som huvudman. En arbetsgrupp inom Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund har också presenterat ett förslag. Detta syftar till att avlasta kyrkan den fiskala myndighetsutövningen och går ut på att enhetligt för riket till de lokala skattemyndigheterna överföra den del av folkbokföringen som i dag sker hos pastorsämbetena och som avser kyrkobokföring i viss församling, avregistrering från kyrkobokföring av annan än den som avlidit samt om överflyttning till obefintlighetsregister. Statskontoret har kostnadsberäknat de tre alternativen.

1982 års kyrkokommitté har i lägesrapporten Församlingar i samverkan uttalat att, för den händelse inte en mer långtgående förändring genomförs som följd av statskontorets utredning, kommittén ansluter sig till den ståndpunkt som Pastoratsförbundets arbetsgrupp intagit. Kyrkomötet har intagit samma ståndpunkt och liksom kommittén understrukt att det är utomordentligt viktigt att huvudmannaskapet för folkbokföringen snarast får en slutlig lösning.

Kulturutskottet vill här också nämna att kyrkokommittén erinrar om att det behövs ett besked i huvudmannaskapsfrågan för såväl planeringen av nybyggnader som dispositionen av befintliga lokaler. Likaså har enligt kommittén folkbokföringens framtida organisation betydelse för kyrkokommunernas långsiktiga personalplanering.

Den lämnade redovisningen leder enligt utskottets mening — i enlighet med vad kyrkokommittén anfört — till slutsatsen att ställning till huvudmannaskapsfrågan måste tas senast i samband med att frågor kring den framtida lokala strukturen löses. Självfallet skulle det ur planeringssynpunkt för kyrkokommunerna vara önskvärt att ett ställningstagande kunde göras ännu tidigare. Kyrkokommittén har nyligen i skrivelse till finansdepartementet hemställt att den framtida organisationen av folkbokföringen klargörs. Med hänsyn härtill anser utskottet att det inte är påkallat med något utskottsinitiativ i här aktuell del.

I flera motioner framställs yrkanden som avser frågor som regleras i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord och i den därtill anslutande förordningen (1971:860) om förvaltning av kyrklig jord. En rad olika typer av sådan jord finns. Huvuddelen utgörs av löneboställen och prästgårdar. Löneboställen är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till avlöning av församlingspräst i visst pastorat. Förvaltningen av löneboställenas skog är centraliserad till stiftsnämnderna medan däremot jordbruken förvaltas av pastoraten.

Ersättning som inflyter för kyrklig jord på grund av bl. a. försäljning skall i regel fonderas och avkastningen användas för samma ändamål som jorden varit avsedd för. Medel som härrör från prästgård och löneboställe utgör prästlönefond för pastoratet. Även annan fond vars avkastning är avsedd för avlöning av församlingspräst utgör prästlönefond.

I motion 350 (c), som formellt avser en översyn av prästlönefonderna, anförs bl. a. att krav på ett rationellt brukande av åker och skog också måste gälla kyrkan och att dess mark därför måste tas med i den strukturrationalisering som är angelägen samtidigt som kyrkan upprätthåller en välorganiserad fastighetsförvaltning. Principen måste vara att kyrkans arrendefastigheter blir en del i den uppbyggnad av rationella familjejordbruk som lantbruksnämnderna har till uppgift att åstadkomma. Då det gäller prästlönefonderna anförs att bestämmelserna ofta hindrar placering av kyrkans medel i andra tillgångar än jordbruksfastigheter.

Utskottet vill med anledning av motionen erinra om att under senare tid kritik mot den nuvarande lagstiftningen om förvaltning av kyrklig jord framförts i olika sammanhang. I en inom civildepartementet i slutet av förra året upprättad promemoria har kritiken sammanfattats på följande sätt. Förvaltningsansvaret är fördelat på för många händer och enligt ett alltför komplicerat mönster. Beslutsvägarna är för långa. Därigenom försvåras en effektiv jord- och skogsbruksdrift och den önskvärda strukturrationaliseringen av den kyrkliga jorden.

Mot bakgrund av den framförda kritiken har i promemorian lagts fram förslag till vissa begränsade ändringar i nuvarande bestämmelser. Samtidigt har uttalats att det inte bedömts möjligt att i detta sammanhang behandla frågan om en mer genomgripande förvaltningsreform som skulle avse en effektivare förvaltning av löneboställenas jordbruk. En enklare ansvarsfördelning kräver tämligen omfattande ändringar i det nuvarande systemet. Förutsättningar för en tillräcklig politisk enighet om sådana ändringar torde för närvarande saknas, konstateras det, och förslag i frågan bör i vart fall anstå tills 1982 års kyrkokommitté framlagt sitt slutbetänkande och detta remissbehandlats. De förändringar av den lokala kyrkliga strukturen och av organisationen på stiftsplanet som kommittén kan komma att föreslå kan nämligen erbjuda nya förutsättningar för organisationen av kyrkans egendomsförvaltning.

Utskottet gör samma bedömning som den som i enlighet med det sagda kommit till uttryck i civildepartementets promemoria. I sammanhanget vill emellertid utskottet understryka att det kan vara av värde för ett framtida ställningstagande till den aktuella frågan att det redan nu förs en diskussion

om kyrkans egendomsförvaltning. Stoff till en sådan debatt har lagts fram av en projektgrupp som tillsatts av Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete. Projektgruppen har nyligen publicerat en rapport med titeln Kyrkans egendom.

I enlighet med det anförda bör motion 350 inte föranleda någon riksdagens åtgärd, såvitt den syftar till ändringar i förvaltningen av kyrklig jord. Utskottet återkommer till frågan om förvaltningen av prästlönefonderna.

Enligt 14 § lagen om förvaltning av kyrklig jord skall vid förvaltningen av löneboställen och merparten av annan kyrklig jord naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen beaktas i skälig omfattning. I motion 1309 (s) föreslås att lagen skall ändras på det sättet att hänsyn i skälig omfattning skall tas även till det rörliga friluftslivets intressen.

Med anledning av motionen vill utskottet hänvisa till den rapport — Kyrkans egendom — som nyligen framlagts av en projektgrupp tillsatt av Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete. I rapporten anförts bl. a. att det bör ligga i kyrkans intresse att i rimlig utsträckning upplåta mark för friluftssändamål. Med hänsyn till den positiva attityd som sålunda kommit till uttryck från kyrkans sida i den i motionen upptagna frågan och då det får förutsättas att även denna fråga prövas vid den kommande övergripande översynen av förvaltningen av kyrklig jord, påkallar motionen inte någon riksdagens åtgärd.

I betänkandet Svenska kyrkans fond lade utredningen angående översyn av den statliga fondförvaltningen m. m. år 1983 fram förslag till placeringsmodell för prästlönefonderna. Dessa uppgår till något över 1 000. I slutet av år 1981 hade fonderna ett sammanlagt bokfört värde av 340 milj. kr. Enligt utredningen synes en rationell placeringsinriktning förutsätta samverkan inom den kyrkliga organisationen. Utredningen har övervägt tre principiellt skilda modeller för en sådan samverkan: placering i stiftsfonder, i kyrkofonden eller i en för hela riket gemensam placeringsfond. Utredningen förordar en gemensam placeringsfond benämnd Svenska kyrkans fond. Det föreslås att en särskilt utsedd styrelse skall förvalta fonden.

Betänkandet har remissbehandlats. Enligt vad utskottet inhämtat har under remissbehandlingen bl. a. framkommit krav på att pastoraten, som nu förvaltar fonderna, inte skall låta ett centralt organ ta över styrningen av hur medlen i prästlönefonderna skall placeras.

Enligt vad utskottet också inhämtat övervägs för närvarande inom regeringskansliet frågan om den fortsatta handläggningen av ärendet. Utskottet anser att beredningen inte bör föregripas men utgår från att denna bedrivs med skyndsamhet. Med hänsyn till det anförda avstyrks motion 1806 (m) som innehåller krav på ett genomförande av förslagen i betänkandet. Även motion 350 avstyrks i motsvarande del.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. *beträffande vissa prästjänstfrågor*

att riksdagen avslår motion 1984/85:2480 och motion 1984/85:1802 i motsvarande del.

2. beträffande *ökad prästutbildning*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1802 i motsvarande del,
3. beträffande *den andliga vården inom kriminalvården*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1829,
4. beträffande *viss folkbokföringsfråga*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1801,
5. beträffande *förvaltningen av den kyrkliga jorden*
att riksdagen avslår motion 1984/85:350 i motsvarande del,
6. beträffande *hänsynstagande till det rörliga friluftslivets intressen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1309,
7. beträffande *prästlönefonderna*
att riksdagen avslår motion 1984/85:350 i motsvarande del och
motion 1984/85:1806.

Stockholm den 19 november 1985

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Maja Bäckström (s), Karl Boo (c), Berit Oscarsson (s), Lars Ahlmark (m), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Gunnel Liljegren (m), Torgny Larsson (s), Kerstin Göthberg (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Mats O Karlsson (s) och Margareta Fogelberg (fp).

Sammanfattning	1
Motionerna	1
1982 års kyrkokommitté	2
Prästtjänster m. m.	
Tilldelning och fördelning av prästtjänster	2
Gällande bestämmelser	2
1982 års kyrkokommitté m. m.	4
1985 års kyrkomöte	6
Framställningar till regeringen	7
Utbildning av präster	7
Den andliga vården inom kriminalvården	
Nuvarande organisation	7
Tidigare utredningsförslag	8
Förslag av 1982 års kyrkokommitté	9
1985 års kyrkomöte	9
Remissyttranden	9
Vissa uppgifter om folkbokföringen	
Gällande bestämmelser	10
1979 års folkbokföringskommitté	10
Arbetsgrupp inom svenska kyrkan	10
Kostnadsberäkning av statskontoret.	11
1982 års kyrkokommitté	11
1985 års kyrkomöte	11
Vissa uppgifter om kyrklig jord, m. m.	
Allmän bakgrund	12
Löneboställe	13
Hänsynsregler i lagen om förvaltning av kyrklig jord.	13
Prästlönefond, m. m.	13
Utredningen angående översyn av den statliga fondförvaltningen m. m.	14
Översyn inom civildepartementet	15
1982 års kyrkokommitté	16
1985 års kyrkomöte	16
Viss utredning inom svenska kyrkan	16
Utskottet	
Behandlade frågor	16
1982 års kyrkokommitté	16
Prästtjänstfrågor	17
Den andliga vården på kriminalvårdsanstalter	18
Viss folkbokföringsfråga	19
Vissa frågor om kyrklig jord, m. m.	21
Hemställan	22